

Z kroniki naukowej

WIELKIE POSTACIE HISTORII WIDZIANE Z ODMIENNYCH PERSPEKTYW

X KOLOKWIUM POZNAŃ-STRASBOURG

Od ponad dwudziestu pięciu lat Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (UAM) i *Université des Sciences Humaines de Strasbourg (USHS)* łączą więzy ścisłej współpracy naukowej. W 1998 r. minęło dwadzieścia lat odkąd obie uczelnie organizują wspólnie polsko-francuskie kolokwia naukowe poświęcone ważkim problemom dziejów Europy. Co dwa lata, na zmianę w Strasbourgu i w Poznaniu, przedstawiciele różnych dyscyplin humanistycznych (historycy, literaturoznawcy, politolodzy, historycy sztuki, językoznawcy, socjologowie) wymieniają poglądy na temat znaczących i często kontrowersyjnych zagadnień z zakresu polityki, kultury, życia społecznego i gospodarczego Europy od antyku po współczesność¹.

W dniach 4-6 XI 1998 r. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza był gospodarzem kolejnego, X Kolokwium Poznań – Strasbourg. Temat obrad był elementem szerzej zarysowanego programu badawczego obu uniwersytetów zatytułowanego *Odwieczni przyjaciele i wrogowie (Amis et ennemis héréditaires)*. Tytuł konferencji sformułowano: *Les grands hommes des autres (Wielkie postacie historii widziane z odmiennych perspektyw)*. Badacze reprezentujący różne nauki humanistyczne (dwudziestu dwóch referentów – dziesięciu francuskich i dwunastu polskich) przedstawiło plejadę wybitnych postaci od starożytności do czasów nam współczesnych, w ocenie różnych nacji, różnych historiografii, odmiennych kultur i tradycji literackich.

Inauguracja kolokwium z udziałem władz rektorskich UAM, wiceprezydenta (prorektora) USHS, przedstawicieli Ambasady Francji w Warszawie odbyła się w Sali Lubrańskiego Collegium Minus poznańskiej uczelni. Obrady otworzył referat Jerzego Topolskiego (UAM) pt. *La notion de l'héros dans l'Histoire*, w którym autor zajął się przede wszystkim rozważaniem na szerokim tle historiozoficznym różnic i zależności w rozumieniu pojęć bohatera i wielkiej postaci Historii.

Dalsze posiedzenia kolokwium odbywały się w dwóch sekcjach: starożytności i średniowiecza oraz czasów nowożytnych i najnowszych. W pierwszej sekcji Maria Musielak (UAM) mówiła o herosach w Grecji IV stulecia p.n.e. Z kolei Dominique Lenfant (USHS) przedstawiła wielkie postacie imperium perskiego z perspektywy ateńskiej. Leszek Mrozewicz (UAM) zastanawiał się w swoim referacie, czy postać Juliusza Cezara można oceniać jednoznacznie pozytywnie. Do czasów Cesarstwa Rzymskiego nawiązał François Heim (USHS) szukając w tym państwie tzw. ludzi opatrnościowych. Paweł Włodkowiec jako modelowy *homo politicus* był przedmiotem wystąpienia Dariusza Rychlewicza (UAM), natomiast Pierre Racine (USHS) zajął się postacią Fryderyka II Szwabskiego. Oryginalne zagadnienie przedstawił Jacek Wiesiołowski (Instytut Historii PAN w Poznaniu) zestawiając w dziejach średniowiecza – na podstawie kilku konkretnych

¹ Niedawno ukazały się w Strasbourgu materiały poprzedniego – IX Kolokwium Poznań – Strasbourg, które odbyło się w *Université des Sciences Humaines* w 1996 r.: *La vie de châteaux. Architecture, fonctions et représentations des châteaux et des palais du Moyen-Âge à nos jours. Textes réunis par François-Xavier Cuhe, Presses Universitaires de Strasbourg, 1998, 286 ss.*

przykładach legendy historycznej – obraz władców budowniczych z wizerunkiem ich synów na tronie, marnotrawiących dorobek ojca. Michel Stanescu (*USHS*) poddał analizie proces przeobrażania się rzeczywistej postaci średniowiecznego rycerza w bohatera literackiego.

W sekcji nowożytnej obrady zainaugurowały referaty dotyczące postaci znaczących dla historii i kultury obu nacji uczestniczących w kolokwium. Maciej Serwański (*UAM*) przedstawił postać Henryka Walezego widzianego jako króla Polski i jako króla Francji, tak odmiennie ocenianego przez polską, jak i francuską historiografię. Z podobnego punktu widzenia na inną osobę spojrział Daniel Gassner (*USHS*), który wyszukał w XVIII-wiecznej korespondencji dyplomatycznej Ambasady Francji w Polsce opinie o Augustie II Sasie. Pierre Hartmann (*USHS*) zanalizował twórczość Woltera, by na jej podstawie ukazać jego rozumienie Wielkiego Człowieka. Natomiast Maciej Forycki (*UAM*) przedstawił króla Stanisława Augusta Poniatowskiego widzianego i ocenianego przez Jana Jakuba Rousseau. Interesujące studium komparatystyczne relacji między fikcją literacką a realiami historycznymi dał Jean-Paul Schneider (*USHS*) porównując życiorys Kazimierza Pułaskiego z perypetiami bohatera powieści *Les Amours du Chevalier de Faublas* o nazwisku Pułaski.

Dwa wystąpienia dotyczyły postaci Napoleona. Wiesław Malinowski (*UAM*) ukazał jego sylwetkę zarysowaną z dwóch perspektyw: francuskiej i polskiej – Wiktora Hugo i Adama Mickiewicza. Z kolei Agnieszka Pantkowska (*UAM*) przedstawiła cesarza we francuskojęzycznej literaturze belgijskiej w XX w. Zasadniczą ideę kolokwium, oglądu wielkich postaci historii z odmiennych punktów widzenia, znakomicie odzwierciedliły dwa przedstawione obok siebie referaty: François-Xavier Cuche'a (*USHS*) *César et Alexandre dans la littérature française classique* i Barbary Judkowiak (*UAM*) *César et Alexandre dans la littérature polonaise jusqu'au XVIIIe siècle*. Przyrodnie romantyków polskich na postać i twórczość Wiktora Hugo zaprezentował Zbigniew Sprzeczodniak (*UAM*). Jean-Luc Fraisse (*USHS*) zajął się natomiast przedstawieniem „głów koronowanych” w korespondencji Marcela Prusta.

Przykład wielkiej roli przedstawiciela jednej nacji w dziejach innego narodu dał Jean-Noël Grandhomme (*USHS*) mówiąc o roli francuskiego generała H. M. Berthelota, który stał się rumuńskim bohaterem narodowym. Dwie wielkie indywidualności XX-wiecznych dziejów Francji i Polski: Józefa Piłsudskiego i Charlesa de Gaulle'a, ich wizerunek w świadomości powszechnej i w historiografii, przedstawił w interesującym ujęciu Tomasz Schramm (*UAM*), swymi konkluzjami potwierdzając raz jeszcze słuszność zamysłu koncepcji kolokwium.

Zgodnie z dobrą tradycją kolokwium Poznań–Strasbourg, każdy z referatów spotkał się z żywym oddźwiękiem w dyskusji. Jej główne linie zostały skrzętnie odnotowane przez osoby, którym powierzono przedstawienie raportu konkludującego prace każdej z sekcji. Ostatnie plenarne obrady kolokwium poświęcone były właśnie podsumowaniu całej konferencji w obu sekcjach – zarówno referatów, jak i dyskusji. Uczynili to w syntetyzujący sposób: dla sekcji starożytnej i średniowiecznej – Pierre Racine, dla sekcji czasów nowożytnych i najnowszych – François-Xavier Cuche. Uwzględnili oni nie tylko merytoryczne dokonania sesji, ale wskazali również na luki nie pozwalające w pełnym świetle ukazać całego zamierzonego w tytule kolokwium problemu. Zarysował się na przykład brak ujęcia tego zagadnienia z punktu widzenia historia sztuki. Dalsze wspólne projekty naukowe mają uzupełnić uwidocznione pominięcia. Generalizujące uwagi końcowe przedstawił też Jerzy Topolski kładąc nacisk na fakt, że podjęty w Poznaniu i Strasbourgu problem badawczy od dłuższego czasu był słabo obecny w historiografii, co uznał za silny punkt tego naukowego przedsięwzięcia.

W ramach kolokwium i w ścisłym związku z jego tematem – wielkich postaci historii – uczestnicy odbyli wycieczkę do Gniezna i Torunia. Szczególnie dla referentów francuskich bezpośrednie zetknięcie się z miejscem początków polskiej państwowości i postaciami z nim związanymi było fascynujące. Podobnie w Toruniu osoba Mikołaja Kopernika, przedstawiona z wielkim zapałem przez dra Romana Czaję, stała się pretekstem do ożywionej dyskusji na temat polskiej, niemieckiej i powszechnodziejowej perspektywy widzenia tej postaci.

W trakcie sesji uzgodniono, że kolejne – XI Kolokwium Poznań–Strasbourg odbędzie się w *Université des Sciences Humaines* w 2000 r. i poświęcone będzie czynnikom kształtującym u różnych nacji powszechną świadomość historyczną. Chodzi m.in. o powstawanie stereotypowych opinii na temat „innych”.

Materiały X Kolokwium Poznań–Strasbourg, podobnie jak dziewięciu poprzednich, ukazą się drukiem.

Maciej Serwański

FRANCJA – NIEMCY – POLSKA – UKRAINA WOBEC WYZWAŃ EUROPEJSKICH (Poznań 20-21 listopada 1998)

Głównym celem konferencji zorganizowanej przez Instytut Zachodni w Poznaniu i Instytut Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie było ukazanie możliwości i szans współpracy Francji, Niemiec, Polski i Ukrainy w zakresie szeroko pojmowanego bezpieczeństwa. Chodziło ponadto o zwrócenie uwagi opinii publicznej na trudności i wyzwania związane z przesunięciem granic NATO i Unii Europejskiej na Wschód, a w związku z tym zwiększeniem roli Ukrainy jako strategicznego partnera Sojuszu Północnoatlantyckiego. Konferencja stała się też istotnym ogniwem w dyskusji nad nową rolą i wzrastającym znaczeniem Ukrainy w Europie,

W pierwszym bloku tematycznym konferencji zatytułowanym: „Idea suwerenności a integracja europejska”, zwrócono uwagę głównie na zróżnicowane pojmowanie tej relacji przez podmioty stosunków międzynarodowych.

Zmiany, jakie nastąpiły w rozumieniu suwerenności wskutek rozwoju globalizacji przedstawiła prof. Chantal Millon-Delsol z *Université de Marne-la-Vallée*.

Dr Lars Colschen reprezentujący *Forschungsgruppe Deutschland in Centrum für angewandte Politikforschung* z Monachium w referacie *Niemieckie interesy narodowe a integracja europejska* nawiązywał do okresu powojennego, kiedy włączono RFN do struktur międzynarodowych. Wiązało się to z rezygnacją z części suwerenności narodowej. Niemcy zdecydowały się na taką politykę z dobrym skutkiem. Po zjednoczeniu Niemcy znalazły się ponownie w centrum Europy i coraz ważniejsza staje się polityka wschodnia, w tym poszerzenie procesów integracji europejskiej. Po 1990 r. RFN pragnęła przekonać swoich partnerów, że pozostaje wierna idei Unii Europejskiej. Kraj ten propaguje porządek federalny w Europie, w którym poszczególne państwa są co prawda skazane na kooperację, ale nie oznacza to rezygnacji z własnych interesów narodowych. Celem integracji jest opracowanie wspólnych rozwiązań, łączących interesy komplementarne i konkurencyjne ze sobą, a mające na celu ogólnoeuropejski porządek pokojowy i przeciwdziałanie procesom renacjonalizacji. W tym kontekście NATO, OECD i Unia Europejska znajdują się w centrum niemieckiej polityki bezpieczeństwa. W związku z tym włączenie Europy Środkowo-Wschodniej do wymienionych struktur leży w interesie RFN. Niemcy obawiają się jednak utraty skuteczności działań NATO i dlatego dostrzegają konieczność pewnych reform samego Paktu przed przyjęciem nowych członków. L. Colschen przypomniał przy tym wypowiedź kanclerza Gerharda Schrödera o wyraźnej historycznej odpowiedzialności Niemiec w odniesieniu do Polski. Zazaczył jednak, że w stosunku nowego rządu niemieckiego do procesów integracji europejskiej dominuje pragmatyzm. Potrzeba integracji i poszerzania struktur europejskich nie jest podkreślana już w sposób tak idealistyczny jak w czasach rządów Helmuta Kohla.

Kwestie wynikające z zetknięcia polskiej tożsamości narodowej z integracją europejską przedstawił prof. Aleksander Smolar – prezes Zarządu Fundacji Stefana Batorego (*Polska tożsamość w Unii Europejskiej*). Wywody swoje już na samym wstępie opatrzył uwagą, iż tożsamość samej Unii Europejskiej jest dzisiaj bardzo nieprzejrzysta. Zdaniem referenta, zarówno w Polsce,